

Επαναληπτικό διαγώνισμα στα Αρχαία Ελληνικά Προσανατολισμού Γ' Λυκείου
(για ΟΛΑ τα τμήματα ενιαύσιας και διετούς προετοιμασίας)

ΟΝΟΜΑ:

Βαθμός

ΗΜ/ΝΙΑ: Σάββατο, 30 / 3 / 2024

ΤΜΗΜΑ:

%

Διδαγμένο Κείμενο

διάρκεια: 90'

A' απόσπασμα: Αριστοτέλους, Ηθικά Νικομάχεια: Β1, 1-4, fragmenta.

Διττής δὴ τῆς ἀρετῆς οὐσης, τῆς μὲν διανοητικῆς τῆς δὲ ἠθικῆς, ἡ μὲν διανοητικὴ τὸ πλεῖον ἐκ διδασκαλίας ἔχει καὶ τὴν γένεσιν καὶ τὴν αὐξησιν, διόπερ ἐμπειρίας δεῖται καὶ χρόνου, ἡ δ' ἠθικὴ ἐξ ἔθους περιγίνεται, ὅθεν καὶ τοῦνομα ἔσχηκε μικρὸν παρεκκλίνον ἀπὸ τοῦ ἔθους. Ἐξ οὗ καὶ δηλὸν ὅτι οὐδεμία τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν φύσει ἡμῖν ἐγγίνεται [...] Οὐτ' ἄρα φύσει οὔτε παρὰ φύσιν ἐγγίνονται αἱ ἀρεταί, ἀλλὰ πεφυκόσι μὲν ἡμῖν δέξασθαι αὐτάς, τελειούμενοι δὲ διὰ τοῦ ἔθους.

B' απόσπασμα: Αριστοτέλους, Πολιτικά Α1.10-11, 1253a7-18.

Διότι δὲ πολιτικὸν ὁ ἄνθρωπος ζῶν πάσης μελίττης καὶ παντὸς ἀγελαίου ζῴου μᾶλλον, δηλὸν. Οὐθὲν γάρ, ὡς φαμέν, μάτην ἢ φύσιν ποιεῖ λόγον δὲ μόνον ἄνθρωπος ἔχει τῶν ζῴων· ἡ μὲν οὖν φωνὴ τοῦ λυπηροῦ καὶ ἡδέος ἐστὶ σημεῖον, διὸ καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπάρχει ζῴοις (μέχρι γὰρ τούτου ἢ φύσιν αὐτῶν ἐλήλυθε, τοῦ ἔχειν αἴσθησιν λυπηροῦ καὶ ἡδέος καὶ ταῦτα σημαίνειν ἀλλήλοις), ὁ δὲ λόγος ἐπὶ τῷ δηλοῦν ἐστὶ τὸ συμφέρον καὶ τὸ βλαβερόν, ὥστε καὶ τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἀδίκον· τοῦτο γὰρ πρὸς τὰ ἄλλα ζῶα τοῖς ἀνθρώποις ἴδιον, τὸ μόνον ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ καὶ δικαίου καὶ ἀδίκου καὶ τῶν ἄλλων αἴσθησιν ἔχειν· ἡ δὲ τούτων κοινωνία ποιεῖ οἰκίαν καὶ πόλιν.

A1. Να γράψετε το γράμμα που αντιστοιχεί σε καθεμιά από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτό τη λέξη «Σωστό», αν το περιεχόμενό της είναι σωστό, ή τη λέξη «Λάθος», αν είναι λανθασμένο, με βάση το απόσπασμα **A'** (6 μονάδες).

α. Η διανοητική αρετή δεν είναι αποτέλεσμα κάποιας διδασκαλίας.

β. Ο Αριστοτέλης συσχετίζει γλωσσικά τη λέξη ἔθος με τη λέξη ηθική.

γ. Κατά τον Αριστοτέλη η ηθική ολοκλήρωση του ανθρώπου επιτυγχάνεται με τη διαδικασία του ἔθους.

A2. «τοῦτο γὰρ πρὸς τὰ ἄλλα ζῶα τοῖς ἀνθρώποις ἴδιον, τὸ μόνον ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ καὶ δικαίου καὶ ἀδίκου καὶ τῶν ἄλλων αἴσθησιν ἔχειν· ἡ δὲ τούτων κοινωνία ποιεῖ οἰκίαν καὶ πόλιν»:

Να γράψετε σε ποια λέξη ἢ λέξεις αναφέρεται συντακτικά ἢ και νοηματικά καθεμιά από τις υπογραμμισμένες αντωνυμίες, τοῦτο & τούτων, στο απόσπασμα **B'**. (4 μονάδες) Μονάδες 10

B1.α. Σύμφωνα με το απόσπασμα **A'**, «Διττής δὴ τῆς ἀρετῆς οὐσης, ἡ μὲν διανοητικὴ τὸ πλεῖον ἐκ διδασκαλίας ἔχει καὶ τὴν γένεσιν καὶ τὴν αὐξησιν, διόπερ ἐμπειρίας δεῖται καὶ χρόνου (...)»:

Σε περίπου 150 λέξεις, να δώσετε παραδείγματα διανοητικῶν ἀρετῶν και να αναφερθεῖτε στον τρόπο ἀπόκτησής τους. (4 μονάδες)

B1.β. Σύμφωνα με το απόσπασμα **B'**, «ὁ δὲ λόγος ἐπὶ τῷ δηλοῦν ἐστὶ τὸ συμφέρον καὶ τὸ βλαβερόν, ὥστε καὶ τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἀδίκον· τοῦτο γὰρ πρὸς τὰ ἄλλα ζῶα τοῖς ἀνθρώποις ἴδιον, τὸ μόνον ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ καὶ δικαίου καὶ ἀδίκου καὶ τῶν ἄλλων αἴσθησιν ἔχειν»:

Να δώσετε το περιεχόμενο του ὅρου και της φράσης που ἔχουν υπογραμμισθεῖ και να αναδείξετε την **τελεολογική** σκέψη του φιλοσόφου στο δοθέν χωρίο. Να απαντήσετε σε περίπου 260 λέξεις. (6 μονάδες)

Μονάδες 10

B2. Ακολουθούν απόσπασμα (Γ') από τα Ηθικά Νικομάχεια του Αριστοτέλη που έχετε διδαχθεί, καθώς και παράλληλο κείμενο, απόσπασμα (Δ'), από έργο του Πλούταρχου. Να συγκρίνετε τις απόψεις που εκφράζουν στα κείμενά τους οι δυο διανοητές σχετικά με τη **λειτουργία του έθους και του λόγου** στη διαμόρφωση των αρετών. Να απαντήσετε σε περίπου 550 λέξεις. Μονάδες 10

Γ' απόσπασμα: Αριστοτέλους, Ηθικά Νικομάχεια Β1, 4-6, 1103a 26-1103b 12.

Ἔτι ὅσα μὲν φύσει ἡμῖν παραγίνεται, τὰς δυνάμεις τούτων πρότερον κομιζόμεθα, ὕστερον δὲ τὰς ἐνεργείας ἀποδίδομεν (ὅπερ ἐπὶ τῶν αἰσθήσεων δῆλον· οὐ γὰρ ἐκ τοῦ πολλάκις ἰδεῖν ἢ πολλάκις ἀκοῦσαι τὰς αἰσθήσεις ἐλάβομεν, ἀλλ' ἀνάπαλιν ἔχοντες ἐχρησάμεθα, οὐ χρησάμενοι ἔσχομεν)· τὰς δ' ἀρετὰς λαμβάνομεν ἐνεργήσαντες πρότερον, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν· ἃ γὰρ δεῖ μαθόντας ποιεῖν, ταῦτα ποιοῦντες μανθάνομεν, οἷον οἰκοδομοῦντες οἰκοδόμοι γίνονται καὶ κιθαρίζοντες κιθαρισταί· οὕτω δὴ καὶ τὰ μὲν δίκαια πράττοντες δίκαιοι γινόμεθα, τὰ δὲ σώφρονα σώφρονες, τὰ δ' ἀνδρεία ἀνδρεῖοι. Μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὸ γινόμενον ἐν ταῖς πόλεσιν· οἱ γὰρ νομοθέται τοὺς πολίτας ἐθίζοντες ποιοῦσιν ἀγαθοὺς, καὶ τὸ μὲν βούλημα παντὸς νομοθέτου τούτ' ἐστίν, ὅσοι δὲ μὴ εὖ αὐτὸ ποιοῦσιν ἀμαρτάνουσιν, καὶ διαφέρει τούτῳ πολιτεία πολιτείας ἀγαθῆ φαύλης. Ἔτι ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ διὰ τῶν αὐτῶν καὶ γίνεται πᾶσα ἀρετὴ καὶ φθειρεται, ὁμοίως δὲ καὶ τέχνη· ἐκ γὰρ τοῦ κιθαρίζειν καὶ οἱ ἀγαθοὶ καὶ κακοὶ γίνονται κιθαρισταί. Ἀνάλογον δὲ καὶ οἰκοδόμοι καὶ οἱ λοιποὶ πάντες· ἐκ μὲν γὰρ τοῦ εὖ οἰκοδομεῖν ἀγαθοὶ οἰκοδόμοι ἔσονται, ἐκ δὲ τοῦ κακῶς κακοί. Εἰ γὰρ μὴ οὕτως εἶχεν, οὐδὲν ἂν ἔδει τοῦ διδάξοντος, ἀλλὰ πάντες ἂν ἐγίνοντο ἀγαθοὶ ἢ κακοί.

Δ' απόσπασμα: Πλούταρχου, Περί ἠθικῆς ἀρετῆς, 443 c-d

«(...) το ἦθος εἶναι ποιότητα του αλόγου, και ονομάζεται έτσι γιατί το αλόγο, πλαθόμενο από τον λόγο, αποκτά την ποιότητα τούτη από τη συνήθεια (έθος) · ο λόγος δεν επιθυμεί να εξαλείψει εντελώς το πάθος (ούτε δυνατόν είναι, άλλωστε, ούτε το καλύτερο), αλλά τού επιβάλλει κάποιο ὄριο και τάξη και τού εμφυτεύει τις ηθικές αρετές, οι οποίες δεν είναι ἔλλειψη πάθους αλλά συμμετρία παθῶν και μεσότητα · ο λόγος, μάλιστα, εμφυτεύει τις ηθικές αρετές διὰ της φρονήσεως, κάνοντας τη δύναμη του παθητικού, ευπρεπὴ ἔξη. Λέγεται, ἐξ ἄλλου, πως η ψυχὴ κατέχει τα ἐξῆς τρία · δύναμη, πάθος, ἔξη. Η δύναμη εἶναι αφετηρία ἢ υλικό του πάθους, ὅπως, για παράδειγμα η οργιλότητα, η ντροπαλότητα, η τολμηρότητα. Το πάθος εἶναι ἓνα εἶδος κίνησης της δύναμης, ὅπως η οργή, το θάρρος, η ντροπή [η τόλμη]. Η ἔξη, τέλος, εἶναι ἰσχύς και κατάσταση της δύναμης του αλόγου, που προέρχεται από τη συνήθεια και γίνεται, αφενός, κακία, αν το πάθος παιδαγωγήθηκε ἀσχημα από το λόγο, και, αφετέρου, αρετή, αν (το πάθος) παιδαγωγήθηκε σωστά.» Μτφρ. Φιλολογικὴ Ομάδα εκδ. Κάκτος

B3. Να αντιστοιχίσετε τα πρόσωπα με τις φιλοσοφικές θέσεις / αποφάνσεις, γράφοντας δίπλα στον αριθμό που αναλογεί σε κάθε προσωπικότητα της στήλης Α', το αντίστοιχο γράμμα της στήλης Β'.

στήλη Α'	στήλη Β'
1. Σωκράτης	α. Το συμφέρον του ισχυρού καθορίζει το τι είναι δίκαιο.
2. Πλάτων	β. «ὅσιον προτιμᾶν τὴν ἀλήθειαν».
3. Αριστοτέλης	γ. «τὸ τὰ αὐτοῦ πράττειν».
4. Θρασύμαχος	δ. Θα πρέπει είτε να φιλοσοφήσουν οι ἄρχοντες της πολιτείας είτε να αναλάβουν τις τύχες της οι φιλόσοφοι.
5. Ηράκλειτος	ε. «Ἥλιος οὐχ ὑπερβήσεται μέτρα».

Μονάδες 10

B4.α. Να σχηματίσετε ένα (1) ομόρριζο ουσιαστικό, απλό ή σύνθετο, με την κατάληξη -μα για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις. Να προσέξετε η λέξη που θα γράψετε να έχει την ζητούμενη σημασία:

- **πόλις** → η μικρή πόλη, η πολίχνη, ο οικισμός, ή και το σύνολο τών οικοδομών μιας πόλης:-μα.
- **φωνή** → το μέρος του λόγου που φανερώνει δυνατό συναίσθημα:-μα.
- **άγαθού** → κατόρθωμα, επίτευξη ενός δύσκολου στόχου που απαιτεί ανδρεία:-μα. (6 μονάδες)

B4.β. Να εντοπίσετε στα αποσπάσματα **A'** και **B'** μια (1) λέξη ετυμολογικά συγγενή για καθεμιά από τις παρακάτω: **σχήμα, άμαξα, κατάφαση, διένεξη** (4 μονάδες) Μονάδες **10**

Αδίδακτο Θέμα

50 μονάδες

Δημοσθένους, Επιτάφιος, 22-26.

Ο Επιτάφιος λόγος του Δημοσθένη εκφωνήθηκε προς τιμήν των Αθηναίων που σκοτώθηκαν στη μάχη της Χαιρώνειας (338 π.Χ). Στο παρακάτω απόσπασμα ο ρήτορας επαινεί τους νεκρούς για την ανδρεία που επέδειξαν στο πεδίο της μάχης. Ταυτόχρονα πλέκει το εγκώμιο της δημοκρατίας, συγκρίνοντάς την με την ολιγαρχία, γιατί πέρα από τα ψυχικά χαρίσματα ή τις ηθικές αξίες των τιμώμενων νεκρών, στην αυτοπροαίρετη ηρωική τους θυσία συνέβαλε και το ίδιο το δημοκρατικό πολίτευμα.

[21] οἶμαι δ' ἄν, εἴ τις αὐτοὺς τοὺς παραταξαμένους ἐρωτήσειεν πότερ' ἡγούνται ταῖς αὐτῶν ἀρεταῖς ἢ τῇ παραδόξῳ καὶ χαλεπῇ τύχῃ κατωρθωκέναι καὶ τῇ τοῦ προεστηκότος αὐτῶν ἐμπειρίᾳ καὶ τόλμῃ, οὐδέν' οὐτ' ἀναίσχυντον οὔτε τολμηρὸν οὕτως εἶναι, ὄντιν' ἀντιποιήσεσθαι τῶν πεπραγμένων. [...]

[22] αἰτιάσαιτ' ἄν τις εἰκότως εἰ δ' ἄρ' ἔστι τις ἀνθρώπων ὄτῳ περὶ τούτων ἐγκαλέσαι προσήκει, τοῖς ἐπὶ τούτῳ ταχθεῖσιν Θηβαίων, οὐχὶ τοῖς πολλοῖς οὐτ' ἐκείνων οὐθ' ἡμῶν ἐγκαλέσειεν ἄν τις εἰκότως· οἱ δύναμιν λαβόντες ἔχουσιν θυμὸν ἀήττητον καὶ ἀπροφάσιστον καὶ φιλοτιμίαν ἐφάμιλλον οὐδενὶ τούτων ὀρθῶς ἐχρήσαντο. [23] Καὶ τὰ μὲν ἄλλ' ἔστιν τούτων ὡς ἕκαστος ἔχει γνώμης, οὕτως ὑπολαμβάνειν· ὁ δ' ἅπασιν ὁμοίως τοῖς οὖσιν ἀνθρώποις γεγένηται φανερόν, ὅτι ἡ πάσης τῆς Ἑλλάδος ἄρ' ἐλευθερία ἐν ταῖς τῶνδε τῶν ἀνδρῶν ψυχαῖς διεσώζετο· ἐπειδὴ γοῦν ἡ πεπρωμένη τούτους ἀνείλεν, οὐδεὶς ἀντέστη τῶν λοιπῶν. Καὶ φθόνος μὲν ἀπείη τοῦ λόγου, δοκεῖ δέ μοι τις ἄν εἰπῶν ὡς ἡ τῶνδε τῶν ἀνδρῶν ἀρετὴ τῆς Ἑλλάδος ἦν ψυχὴ τάληθές εἰπεῖν· [24] ἅμα γὰρ τὰ τε τούτων πνεύματ' ἀπηλλάγη τῶν οἰκείων σωμάτων, καὶ τὸ τῆς Ἑλλάδος ἀξίωμ' ἀνήρηται. Μεγάλῃ μὲν οὖν ἴσως ὑπερβολὴν δόξομεν λέγειν, ῥητέον δ' ὅμως· ὥσπερ γὰρ, εἴ τις ἐκ τοῦ καθεστηκότος κόσμου τὸ φῶς ἐξέλοι, δυσχερὴς καὶ χαλεπὸς ἅπας ὁ λειπόμενος ἂν ἡμῖν βίος γένοιτο, οὕτω τῶνδε τῶν ἀνδρῶν ἀναιρεθέντων ἐν σκότει καὶ πολλῇ δυσκλείᾳ πᾶς ὁ πρὸ τοῦ ζῆλος τῶν Ἑλλήνων γέγονεν. [25] Διὰ πολλὰ δ' εἰκότως <καὶ> ὄντες τοιοῦτοι, διὰ τὴν πολιτείαν οὐχ ἤκιστ' ἦσαν σπουδαῖοι. Αἱ μὲν γὰρ διὰ τῶν ὀλίγων δυναστεῖαι δέος μὲν ἐνεργάζονται τοῖς πολίταις, αἰσχύνῃ δ' οὐ παριστᾶσιν*· ἡνίκ' ἂν οὖν ὁ ἀγὼν ἔλθῃ τοῦ πολέμου, πᾶς τις εὐχερῶς ἑαυτὸν σῶζει, συνειδῶς ὅτι, ἐὰν τοὺς κυρίους ἢ δῶροις ἢ δι' ἄλλης ἤστινοσούν ὁμιλίας ἐξαρέσῃται, κἂν τὰ δεινότατ' ἀσχημονήσῃ, μικρὸν ὄνειδος τὸ λοιπὸν αὐτῷ καταστήσεται· [26] αἱ δὲ δημοκραταὶ πολλά τ' ἄλλα καὶ καλὰ καὶ δίκαι' ἔχουσιν, ὧν τὸν εὖ φρονούντ' ἀντέχεσθαι δεῖ, καὶ τὴν παρρησίαν ἐκ τῆς ἀληθείας ἠρτημένην οὐκ ἔστι τάληθές δηλοῦν ἀποτρέψαι.

- παριστᾶσιν: (εδῶ) ἐμπνέουν.

Γ1. Να γράψετε στο τετράδιό σας τη **μετάφραση** του αποσπάσματος «ὁ δ' ἅπασιν ὁμοίως τοῖς οὖσιν ἀνθρώποις γεγένηται φανερόν ... ὁ πρὸ τοῦ ζῆλος τῶν Ἑλλήνων γέγονεν.» (στίχοι 8 – 15) ἀπὸ τις §§ 23-24.
Μονάδες 20

Γ2. Ποια εἶναι ἡ **διαφορὰ** μεταξύ των «δυναστειῶν τῶν ὀλίγων» ἀπὸ τις δημοκρατίες σε ὅ,τι ἀφορᾶ στη **διαμόρφωση του ἠθους του πολίτη**, σύμφωνα με τα αναφερόμενα στις §§ 25-26; Μονάδες 10

Γ3.α. Να γράψετε στο τετράδιό σας τον τύπο που ζητεῖται για καθεμιά ἀπὸ τις παρακάτω λέξεις:

- ἐγκαλέσαι: το γ' ενικό πρόσωπο της οριστικής του Μέλλοντα.
- ἀναίρεθέντων: τον αντίστοιχο τύπο στον Παρακείμενο της ενεργητικής φωνής.
- συνειδῶς: το γ' ενικό της οριστικής του Ενεστώτα.
- ἐχρήσαντο: το β' ενικό πρόσωπο της οριστικής Παρατατικού της ίδιας φωνής.
- καταστήσεται: το α' ενικό της οριστικής του Αορίστου β' και του Παρακειμένου στην ίδια φωνή.
- δηλοῦν: το β' ενικό πρόσωπο της προστακτικής στον ίδιο χρόνο και φωνή.

Γ3.β. Να εντοπίσετε στο παρακάτω ἀπόσπασμα **τρεις** (3) ρηματικούς τύπους οποιουδήποτε χρόνου πλην του Ενεστώτα, που να ανήκουν σε συννηρημένα ῥήματα της α' συζυγίας, **ἕναν** (1) για καθεμιά ἀπὸ τις τρεις τάξεις συννηρημένων ρημάτων · ἐπειτα να μεταφέρετε τους τύπους αυτούς στον Ενεστώτα.

— «οἶμαι δ' ἂν, εἴ τις αὐτοὺς τοὺς παραταξαμένους ἐρωτήσειεν πότερ' ἡγοῦνται ταῖς αὐτῶν ἀρεταῖς ἢ τῇ παραδόξῳ καὶ χαλεπῇ τύχῃ κατωρθωκέναι καὶ τῇ τοῦ προεστηκότος αὐτῶν ἐμπειρίᾳ καὶ τόλμῃ, οὐδέν' οὐτ' ἀναίσχυντον οὔτε τολμηρὸν οὕτως εἶναι, ὄντιν' ἀντιποιήσεσθαι τῶν πεπραγμένων. [...] αἰτιάσαιτ' ἂν τις εἰκότως (...)».

Μονάδες 10

Γ4.α. Να αναγνωρίσετε το **εἶδος** των προτάσεων που εκφέρονται με τα υπογραμμισμένα ῥήματα («ἡγοῦνται», «καταστήσεται») και να δικαιολογήσετε την **εισαγωγή** τους. (4 μονάδες)

— «οἶμαι δ' ἂν, εἴ τις αὐτοὺς τοὺς παραταξαμένους ἐρωτήσειεν πότερ' ἡγοῦνται ταῖς αὐτῶν ἀρεταῖς ἢ τῇ παραδόξῳ καὶ χαλεπῇ τύχῃ κατωρθωκέναι καὶ τῇ τοῦ προεστηκότος αὐτῶν ἐμπειρίᾳ καὶ τόλμῃ, οὐδέν' οὐτ' ἀναίσχυντον οὔτε τολμηρὸν οὕτως εἶναι, ὄντιν' ἀντιποιήσεσθαι τῶν πεπραγμένων.»

— «ἠνίκ' ἂν οὖν ὁ ἀγὼν ἔλθῃ τοῦ πολέμου, πᾶς τις εὐχερῶς ἑαυτὸν σφίζει, συνειδῶς ὅτι, ἔαν τοὺς κυρίους ἢ δῶροις ἢ δι' ἄλλης ἡστινοσοῦν ὁμιλίας ἐξαρέσῃται, κἂν τὰ δεινότατ' ἀσχημονήσῃ, μικρὸν ὄνειδος τὸ λοιπὸν αὐτῷ καταστήσεται.»

Γ4.β. Να μεταφέρετε στον πλάγιο λόγο με εξάρτηση «**Οὗτος ἔφη**» την παρακάτω πρόταση. Θα χρησιμοποιήσετε μόνο **απαρεμφατική σύνταξη**: (4 μονάδες)

— «Διὰ πολλὰ δ' εἰκότως καὶ ὄντες τοιοῦτοι, διὰ τὴν πολιτείαν οὐχ ἦκιστ' ἦσαν σπουδαῖοι.»

Γ4.γ. Να εντοπίσετε τις **κύριες** προτάσεις στην παρακάτω περίοδο και να δικαιολογήσετε την **εκφορὰ** τους: (2 μονάδες)

— «καὶ φθόνος μὲν ἀπειή τοῦ λόγου, δοκεῖ δέ μοι τις ἂν εἰπῶν ὡς ἢ τῶνδε τῶν ἀνδρῶν ἀρετὴ τῆς Ἑλλάδος ἦν ψυχὴ τάληθές εἰπεῖν.»

Μονάδες 10

ΤΥΧΗ ΑΓΑΘΗ • ΕΡΡΩΣΘΕ